

Protocol Nakijken van leerlingenwerk

PCBO 'Het Mozaïek'
Middelwijk 2
9202 GV Drachten
0512 544530
info.hetmozaiek@pcbosmallingerland.nl
www.pcbo-hetmozaiek.nl

Documenteigenaar
Datum volgende toetsing
Datum volgende borging

Team PCBO 'Het Mozaïek'
Schooljaar 2017-2018
Schooljaar 2018-2019

Inhoudsopgave:	Bladzijde:
Hoofdstuk 1 Inleiding	3
Hoofdstuk 2 Het doel van nakijken	3
2.1 Beoordelen	3
2.2 Monitoren	3
2.3 Feedback geven	3
Hoofdstuk 3 Nakijken: verantwoordelijkheid overdragen aan de leerlingen	3
Hoofdstuk 4 De nakijkmatrix	5
4.1 Werkvormen bij de matrix	6
Hoofdstuk 5 Tot slot	7

Hoofdstuk 1 Inleiding

Het nakijken van leerlingenwerk kan voor de leerkracht een hele klus zijn. Leerkrachten vinden het nakijken heel belangrijk en zijn hier (te) veel tijd aan kwijt. Kan dit niet effectiever? In dit protocol staan de afspraken over onze werkwijze op PCBO 'Het Mozaïek' m.b.t. de doelen van nakijken en het effectief inzetten van verschillende werkvormen daarbij.

Hoofdstuk 2 Het doel van nakijken

Hoe kijk je effectief na? Om deze vraag te beantwoorden is het nodig om te bepalen wat het doel is van nakijken. Met een duidelijk doel voor ogen kun je het nakijkwerk namelijk zó organiseren dat het bijdraagt aan wat je ermee wilt bereiken. Je kunt urenlang bezig zijn met de rode pen, maar wat levert het op? Met betrekking tot nakijken zijn er drie belangrijke doelen te onderscheiden:

1. Beoordelen.
2. Monitoren.
3. Feedback geven.

2.1 Beoordelen

Als leerkracht bepaal je of de door jou gestelde leerdoelen zijn bereikt. Daarom vindt er aan het eind van een periode een evaluatie plaats in de vorm van een toets. Dit wordt meestal vertaald naar een cijfer of een andere beoordeling, zodat je weet hoe een leerling (of groep) presteert ten opzichte van andere leerlingen en/of het landelijk gemiddelde.

2.2 Monitoren

Behalve het vergelijken van leerlingen met elkaar, wil je vooral ook weten welke instructie en begeleiding er nodig zijn voor de komende periode. Het nakijkwerk is een diagnostisch middel waarmee je bepaalt wat voor soort fouten een leerling of de klas als geheel (nog) maakt.

Het nakijkwerk zegt niet alleen iets over de leerlingen, maar vooral ook iets over jou als leerkracht: heb je goede instructie gegeven? Door te kijken naar het leerlingwerk kun je jezelf steeds verder verbeteren: werkt mijn aanpak?

2.3 Feedback geven

Het geven van feedback heeft grote invloed op de leerprestaties van leerlingen (Hattie, 2009). Feedback helpt bij het verschil overbruggen tussen het huidige niveau en het gewenste niveau van de leerlingen (Kamphuis & Vernooy, 2011). Het nakijken is één van de momenten waarop je feedback geeft aan de leerlingen.

Een ander moment is de feedback die je tijdens de les geeft. Door feedback maak je leerlingen bewust van hun leerproces en de manier waarop ze opdrachten aanpakken (aanpakstrategie). Leerlingen vinden het bovendien fijn om feedback te ontvangen. Het is een moment van contact en interactie tussen jou en de leerling; je werkt aan een goede relatie. Dit is een belangrijke beïnvloeder van de leerprestaties (Hattie, 2009).

Hoofdstuk 3 Nakijken: verantwoordelijkheid overdragen aan de leerlingen

Om tijd te besparen, kun je een deel van het nakijkwerk bij de leerlingen neerleggen. Ook vergroot je hiermee de betrokkenheid van de leerlingen bij hun eigen leerproces en maak je ze meer verantwoordelijk.

Deze verantwoordelijkheid moet je dan wel stapsgewijs overdragen en ondersteunen met heldere instructies. Als je wilt dat je leerlingen zelfstandig worden, dan zul je dat expliciet moeten aanleren (Fisher

& Frey, 2008). Het aanleren van de vaardigheden met betrekking tot het nakijken verloopt volgens vier fasen:

1. Ik doe het.
2. Wij doen het samen.
3. Jullie doen het samen.
4. Jij doet het zelf.

De verantwoordelijkheid ligt eerst bij de leerkracht, maar wordt geleidelijk overgedragen aan de leerlingen. Hiervoor is veel instructie en begeleide inoefening nodig waarin de vaardigheden worden voorgedaan en aangeleerd. Ter ondersteuning kun je plaatjes of foto's gebruiken (figuur 1).

Op je tafel ligt altijd je weektaak en blokje!

Werkstil en gebruik een fluisterstem. Kijk na aan de nakijktafel.

Figuur 1: Zelf nakijken (OBS Groenehoek, Bergschenhoek)

Daarnaast is het belangrijk dat er in de klas een veilig pedagogisch klimaat aanwezig is, waarin het maken van fouten wordt gezien als een inspanning om vaardigheden eigen te maken, om te leren.

Figuur 2: Motivatieposter voor in de klas

Hoofdstuk 4 De nakijkmatrix

Er zijn diverse organisatievormen te bedenken voor het nakijken van leerlingenwerk. Het is belangrijk dat je jezelf voortdurend de vraag stelt wat het doel is van het nakijken en welke mate van verantwoordelijkheid je de leerlingen in jouw klas hierbij wil en kan geven. Aan de hand van de matrix kies je een passende vorm.

In de matrix worden de doelen van het nakijken verbonden met de verschillende fasen. In de X-as van de matrix zijn de verschillende doelen uitgezet. Deze worden aangeduid met een letter: (B)eoordelen, (M)onitoren en (F)eedback.

Op de Y-as staat is verantwoordelijkheid uitgezet van de leerkracht die voordoet (ik doe het) tot de leerling die het zelf kan (zelf doen). Ook deze fasen worden aangeduid met hun beginletter.

Passief >>>>> actief				
		<u>B</u> eoordelen	<u>M</u> onitoren	<u>F</u> eedback
Verantwoordelijkheid leerkracht >>> leerling	<u>I</u> K doe het	IB -Leerkracht kijkt na voor een beoordeling, bijvoorbeeld in de vorm van een cijfer.	IM -Leerkracht kijkt na en clustert leerlingen die dezelfde fouten hebben gemaakt voor extra instructie.	IF -Leerkracht kijkt na en schrijft een feedbackzin bij het leerlingenwerk.
	<u>W</u> IJ doen het samen	WB -Leerkracht geeft de antwoorden. De leerling kijkt na en noteert het aantal goede antwoorden.	WM -Leerkracht bespreekt de antwoorden en vraagt naar wat er goed ging en wat nog moeilijk is.	WF - Leerkracht bespreekt de antwoorden en laat leerstof verwoorden en fouten verbeteren.
	<u>J</u> ULLIE doen het samen	JB -Leerlingen kijken elkaars werk na en noteren het aantal goede antwoorden.	JM - Leerlingen bespreken samen de antwoorden en bepalen of ze de leerstof beheersen.	JF -Leerlingen bespreken samen de antwoorden en bespreken de foute antwoorden samen.
	<u>Z</u> ELF doen	ZB - Leerling kijkt zelf na en noteert het aantal goede antwoorden.	ZM - Leerling kijkt zelf na en legt bij meer dan vier fouten het werk in de bak voor extra hulp van de leerkracht	ZF - Leerling kijkt zelf na en beschrijft in één of meer zinnen wat er nog lastig is en wat al goed lukt.

Figuur 3: Nakijkmatrix

De mate van verantwoordelijkheid wordt telkens gecombineerd met een nakijkdoel. Dit levert een lettercombinatie op. Een leerkracht die werk beoordeelt, wordt bijvoorbeeld aangeduid met de lettercombinatie IB: ik doe het / beoordelen.

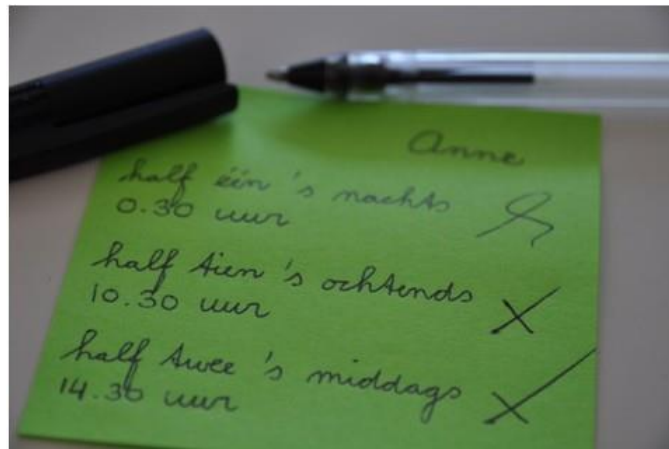
4.1 Werkvormen bij de matrix

Nakijken is belangrijk, maar het moet niet alle beschikbare tijd buiten je lesgevende taak in beslag nemen. Je moet dus niet méér nakijken, maar effectiever nakijken. De onderstaande organisatievormen dragen hieraan bij:

- Doelenchecker (IM)

Aan het eind van de les krijgen alle leerlingen een post-it en ze noteren hierop hun naam. Je geeft drie vragen/opdrachten die direct verband houden met het lesdoel en laat de leerlingen de antwoorden noteren. Aan het eind van de dag worden er snel drie stapels gemaakt:

1. Drie vragen goed: de doelen worden beheerst door deze leerlingen.
2. Twee vragen goed: deze leerlingen hebben een korte extra instructie nodig.
3. Eén of geen vragen goed: deze leerlingen hebben de doelen niet behaald en het is belangrijk dat ze verlengde instructie ontvangen over dit onderwerp.

Figuur 4: Doelenchecker. Lesdoel: hele en halve uren digitaal kunnen noteren.

- Feedbackzin (IF)

Bij deze werkvorm zet je geen strepen en krullen, maar omschrijf je in een korte en bondige feedbackzin zo concreet mogelijk wat de leerling goed heeft gedaan of hoe het beter kan. Deze zin heeft direct betrekking op het lesdoel en de in de instructie aangeleerde aanpakstrategie. Het geven van een goed voorbeeld is ook een effectieve toevoeging.

- Zet de zin in een andere vorm of tijd om te bepalen wat de persoonsvorm is.
- Je hebt de letters netjes tussen de lijnen geschreven.
- Goed dat je de namen met een hoofdletter hebt geschreven: Amsterdam, Rudolf.
- Maak de breuken eerst gelijknamig voordat je deze optelt of aftrekt: $1/2 + 1/3 = 3/6 + 2/6 = 5/6$.

Figuur 5: Voorbeelden van feedbackzinnen.

- Samen nakijken met de leerkracht (WB)

Het samen klassikaal nakijken van het gemaakte werk aan het eind van een les of een dagdeel heeft een aantal voordelen:

1. De leerstof komt nogmaals kort en bondig voorbij.

2. Het is een extra kans op begeleide inoefening.
3. De feedback volgt snel op de opdracht en is dus extra krachtig.
4. Leerlingen leren kritisch te zijn op hun eigen werk.
5. Er is minder nakijkwerk na schooltijd.

Door leerlingen te laten nakijken met een andere kleur pen, krijg je snel zicht op twee belangrijke zaken: beheersen de leerlingen de leerstof en kijken ze nauwkeurig na?

- Samen nakijken met klasgenoten (JF)

De leerlingen vormen groepjes van vier. Er wordt in het groepje samen nagekeken. Ze spreken kort over het gemaakte werk en noteren de juiste antwoorden op een apart blad. Het is belangrijk dat alle leerlingen bijdragen aan het gesprek en hun aanpakstrategie verwoorden: hierbij corrigeren en complimenteren ze elkaar. Dit vraagt om uitleg en het demonstreren van een dergelijk gesprek met enkele leerlingen voor de klas. Het is goed om steeds wisselende samenstellingen te kiezen voor deze werkvorm. Dit gebeurt door gekleurde briefjes of getallen uit te delen tijdens de les en daarna leerlingen met dezelfde kleur bij elkaar te laten zitten.

- Tip en top aangeven (ZM)

De leerlingen noteren onderaan hun werk wat ze goed beheersen en wat ze nog lastig vinden. Dit dwingt hen om na te denken over het lesdoel en de mate waarin ze het beheersen. In lagere groepen zetten ze een rondje om een goed antwoord of een mooi geschreven letter en een blokje om iets wat nog niet goed lukt. Laat de leerlingen dit ook beargumenteren. Stel vragen en wees kritisch, zodat het geen gewoonte of een trucje wordt. Koppel ook iedere keer terug naar het lesdoel, de eisen en de aanpakstrategie.

- Zelf nakijken (ZM)

Leerlingen in hogere groepen kunnen bepaald werk zelf nakijken, mits je op school een goede opbouw voor het zelfstandig nakijken realiseert, waarin leerlingen leren omgaan met de verantwoordelijkheid. Spelling en rekenen zijn hiervoor geschikte vakgebieden. Leerlingen gebruiken de nakijkboekjes die bij de methode horen. Bij meer dan een van tevoren afgesproken aantal fouten leggen ze hun schrift in de zogenoemde hulpbak. Hierna geef je hun extra instructie. Niet alle leerlingen kunnen een dergelijke vrijheid aan. Sommigen hebben meer leiding en controle nodig. Geef deze leerlingen wat ze nodig hebben.

Hoofdstuk 5 Tot slot

Het nakijken van leerlingwerk heeft als doel om te beoordelen, monitoren of feedback te geven. Je kunt de verantwoordelijkheid voor het nakijken geheel zelf behouden of deze overdragen aan je leerlingen. Afhankelijk van het doel en de mate van verantwoordelijkheid, kies je een geschikte werkvorm aan de hand van de nakijkmatrix.

Geraadpleegde literatuur

- Hattie, J. (2009). Visible Learning. New York: Routledge.
- Fisher, D., & Frey, N. (2008). Better learning through structured teaching: A framework for the gradual release of responsibility. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Kamphuis, E. & Vernooy, K. (2011). Feedback geven. Een sterke leerkrachtvaardigheid. Basisschool Management nr. 7, 2011, p. 4-9.

Leerkrachten en MR onderschrijven dit Protocol Nakijken van leerlingenwerk